

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ուչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

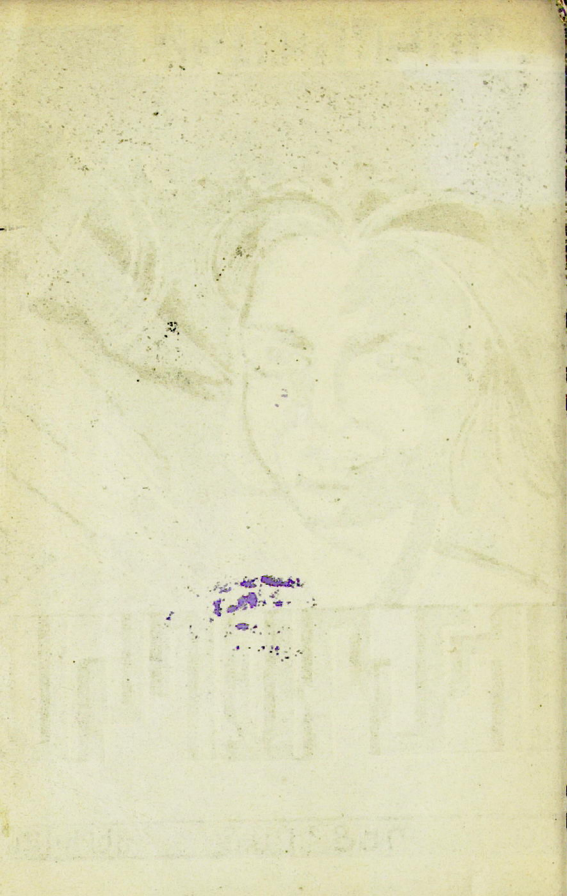
4. ՊՈԿՐՈՎԱԿԻ

ԴԻԴԱՐԿԱ

ՊԵՏԷՐԱՏ

ՅԵՐԵՎԱՆ

Հ. Ս. Խ. Հ. ՍՈՑԴԱՍՎԱՐ
ՊԱՏԱՆԵԿԱԿԱՆ ՍԵՐԻԱ

Վ. ՊՈԿՐՈՎՍԿԻ

ՈՒՆԳԱՐԿԱ

(ՊԱՏՄՎԱԾՔ)

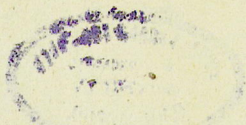
Թարգմ. ՍԻՄԱԿ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
ԵՐԵՎԱՆ 1930

A I 8496

Հ. Ս. Խ. Հ.

Հրատ. № 1317

Գրառեպ. № 5217 (բ) Պատ. № 592 Տիրաժ 3000

Պետհրատի լեզվորդ տպարան Յերևանում.

Ունգարկան—դա կիրգիզ յերեխա յե։ Նա ծնվել ու մեծացել ե Ռրենլուրգի նահանգի լայն ու արձակ տափաստանում, թափառական կիրգիզների Փոքր Տափաստան շրջանում։

Այնտեղ, ուր Ուրալի վտակ հրաշագեղ Իլեկ գետն ե հոսում, այնտեղ ե Ունգարկայի հայրենի առւլ (գյուղ) Կուերգարկին Ուզուլը։

Փոքր Տափաստանի թափառական կիրգիզների մյուս բոլոր գյուղերի նման Կուերգարկին Ուզուլի կուերամներն ել (ձմեռային շենքերը) գտնվում են Իլեկի ձախ ափին։ Առւելների դիմացը—աջ ափին յերկար գծի նման ձգվում են կազակների գյուղերն ու ավանները, ուր բնակվում են Կիրգիզիայի տափաստանը նվաճողները՝ սահմանապահ կազակները։

Կար ժամանակ, յերբ կազակները տեր եյին Իլեկի թե աջ, թե ձախ ափերին ու իրենց հոտերն առած թափառում եյին ամբողջ տափաստանում։ Իսկ յերբ ցարի պետությանը հող պետք յեղավ կալվածատիրական կենտրոնական նահանգներից գյուղացիներին արտաքսելու հա-

մար, ապա վորոշվեց զբաղել Կիրգիզիայի ընդարձակ ու ազատ Տափաստանը:

Կիրգիզները միանգամից չհպատակվեցին: Յերկար տարիներ Որդան ըմբոստանում եր, մինչև վոր վերջնականապես ընկձվեց, հաշտվեց, խաղաղվեց: Անհաշտները գնացին Իլեկից հեռու՝ տափաստանի խորքը ու այնտեղ կազմեցին Հեռավոր Որդա, իսկ Իլեկի ափին բնակվողները՝ Մերձավոր Որդա:

Շատ սակավ, ու այն ել միայն վերջին տարիներում, հեռավոր-որդացիներն սկսեցին յերևալ կազակների բնակավայրերում: Նրանք միշտ խուսափում էին կազակներից: Կազակները միշտ վախենում էին հեռավոր-որդացիներից: Հեռավոր-որդացիները միշտ իրենց խիստ ու անկախ էին պահում:

Հեռավոր-որդացիներն զբաղվում են բացառապես անասնապահությամբ. նրանք մշտապես թափառում են ընդարձակ տափաստանում:

Մերձավոր-որդացիների և կազակների միջև կամաց-կամաց սերտ ու խաղաղ հարաբերությունն ստեղծվեց:

Մերձավոր-որդացիները կազակների որինակով շուտով սկսեցին վոչ միայն անասնապահությամբ զբաղվել, այլ և հողագործությամբ:

Բայդուշները (չքավոր կիրգիզները) սկսե-

ցին հարուստ կազակների մոտ աշխատել իբրև բանվորներ և շատ ավելի հաճախ—իբրև հովիվներ:

Ունդարկայի աթան (հայրը) և անան (մայրը) չեյին մտածում, վոր իրենց սիրեցյալ ու միակ վորդին ստիպված պետք է լինի մի ժամանակ զնալ ուռուսի (ռուսների) մոտ—անասուններ արածեցնելու...

Մինչ ութ տարեկան հասակն Ունդարկան ապրում էր իր Ուզլայում ազատ ու յերջանիկ:

Սև եր, ինչպես աղբային բզեզը, ամուր ու պինդ, ինչպես մատղաշ ծփի ծառը, շարժուն, ինչպես սատանի ճուտը, ճարպիկ իգիթ (քաջ ձի հեծնող), անվրեպ նետաձիգ:

Նրա լայն ալոսակրները դուրս եյին ցրցված դեմքի վրա, տափակ քթի հետ փայլում եյին և մի դույզ սև ածուխի նման, կենդանի, միքիչ շեղ դրված աչքերը: Տափաստանի յերիտասարդ անգղի նման, Ունդարկան շատ հեռու յեր տեսնում: Նրա լայն բերանը լիքն է անսխալ կերպով իրար հավասար, փրփուրի նման սպիտակ, առողջ ու գեղեցիկ առամներով:

Անապատի յերկշուտ թռչունի նման Ունդարկան խուսափում էր մարդկանցից և հատկապես ուռուս (ռուս) կազակներից:

Նա փախենում է ու խուսափում նրանցից,

վորովհետև շարունակ լսում ե, թե ինչպես կա-
զակները և կատակով և թե լուրջ, թե Ունգար-
կային իրեն, թե նրա հորն ու մորը և թե առ-
հասարակ բոլոր կիրգիզներին «շուն», «գամփու»,
«քութի» յեն ասում:

Ընդհանրապես կազակները կիրգիզներին
արհամարհանքով են վերաբերվում, իբրև ստոր
ու շներին հավասար ցեղի:

Կիրգիզների աուլը գնացած ժամանակը կա-
զակը իրեն վոչ միայն ազատ ու համարձակ եր
պահում, այլ և նույնիսկ սանձարձակ ու լրբո-
րեն:

Կազակը կիրգիզ-հյուրին իրեն հետ նույն
սեղանին չեր նստեցնում:

Գործով կազակի մոտ յեկած կիրգիզը սո-
վորաբար համեստորեն կանգնում եր շեմքի մոտ:

Յերկար ժամերով, մինչև գործը վերջաց-
նելը ծալպատակ նստած, կիրգիզը ծխում եր
յեզան յեղջուրից շինած իր յերկար ծխամորճը
և բարակ շիթերով թքոտում եր ճարակորեն—
ատամների արանքով:

Ու յեթե կազակի խելքին փչեր թեյով հյու-
րասիրել իր հյուրին, ապա տանաիրուհին—կա-
զակուհին—հյուրասիրում եր նրան հենց այնտեղ
հատակին նստած և վոչ թե ընդհանուր սեղանի
շուրջը:

Այդ բոլորը տեսնում ե Ունգարկան ու
ցավ ե զգում դրանից: Իսկ յերբ կիրակի որբերը
նա իր հոր հետ գնում ե կազակների գյուղը,
նա համառությամբ լռում ե և աչքի տակով
շարունակ դիտում շուրջը: Իսկ ծերունի կազակը,
ուզենալով կատակ անել նրա հետ, ասում ե.

— Ուսում... գայլի ճակատ... ի՞նչ ես շարունակ
լռում: Ա՛յ քեզ, այ քութի:

Ծերունի կազակը չի կարողանում ըմբռնել,
թե փոքրան անդուբեկան ու ծանր են այդպիսի
կատակները փոքրիկ Ունգարկայի համար:

Այդ կատակների ժամանակ Ունգարկան ա-
վելի յե կաշում իր աթաշին (հորը): Նրա փոք-
րիկ ձեռքն ավելի պինդ ե սեղմում իր մտրակը,
փորից նա, բոլոր կիրպիզների նման, յերբեք չի
բաժանվում:

Սև ածուխները—նրա աչքերը վառվում են
վիրավորված մարդու աչքերի կրակով:

- Զաման ուռուս (ուռսը վատն ե...),— շնջում
ե Ունգարկան: Ծանր ե Ունգարկայի համար, ու
նա ցանկանում ե փոքրան կարելի յե շուտ դուրս
պրծնել այդ գյուղից դեպի իր հայրենի առուլը,
ուր փոչվոք նրան այդպես չի տալի և չի վիրա-
վորի:

Այնտեղ նրան կհանդիպեն իր սիրելի անայի
(մոր) փաղաքշանքները: Մայրը նրան կուսիս

(ձիու կաթ) կխմեցնի, մոխրի մեջ թխած լավաշ կտա: Այնտեղ ե նրա սիրելի շուներ՝ Կարան... Նա այնտեղ ընկերներ ունի, վորոնք հասկանում են իրեն, և վորոնց հասկանում ե ինքը:

Իրենց կանաչ Ուզլայում նրանք ապրում եյին տափաստանի ճնճղուկի նման, դուրս եյին թռչում կիրիտկաներից (վաչկատուն ժողովուրդների շարժական վրաններ, վորոնց հիմնական մասը փայտից ե և ծածկում են կաճյայով—քեչայով), հենց վոր ծագում ե արևը և տուն են դառնում միայն այն ժամանակ, յեբբ արևն իր գիշերային հանգստին ե գնում:

Ամառվա յերկար որերին Ունգարկան ու իր ընկերները կարողանում են վաղվել ամբողջ մեծ ուզլայի չորս կողմը:

Առավոտը Ունգարկենց կիրիտի մոտ սև սարյակների—փոքրիկ կիրգիզների—մի յերամ ե հավաքվում, և առանց յերկար մտածելու, արագությամբ արշավում են դեպի մարգագետինները, այնտեղ զանազան քաղցր բաներ ու սրնունդ հավաքելու—թրթնջուկ, կծմուկ, սունկ, ստեպլին և ելի ուրիշ տեսակները, վորոնցով այնքան հարուստ ե Կուերդարկին Ուզուր:

Մարգագետին հասնելով սև սարյակ կիրգիզատերը հանկարծ կորչում են անհետ: Այնտեղ խոտն այնքան խիտ ու բարձր ե, վոր նրա

մեջ թաղնվում, չեն յերևում վոչ միայն հասա-
կավոր մարդիկ, այլ և նույնիսկ լծված ձին ու
նրա սայլակը...

Իսկ ծաղիկները, բուրավետ, գեղեցիկ ու
բազմազան ծաղիկներն այնքան շատ են, վոր
վոչ հաշվել կլինի, վոչ քաղել: Մարդ կարծես
ուզում է ամբողջ կյանքը հիանալ դրանցով:
Կիրդիղաճետերի աչքերն այդ ծաղիկների փայ-
լից ավելի յեն բոցավառվում, ու նրանց արևառ
ծիծաղիտ դեմքերն ավելի յերջանիկ են դառ-
նում:

Բայց ահա արեն ավելի վեր բարձրագավ:
Բայ յերկնքի տակ — մարդագետնում շոգն սկսեց,
ու Ունդարկան իր սև յերամով թռչում է դեպի
գետը:

Այստեղ արդեն կիզող արևից թագնվելու և
հանգստանալու տեղ կա:

Այստեղ հովիտը ծածկված է գանգրավոր
ուռենիներով, կռացած ու պինդ ծփիներով,
մութ-կանաչ լաստենիներով, թրթռուն տերե-
ներով ծածկված բարդիներով, բուրավետ հա-
ղարջենիներով, յերեք գույնի կարմիր, սև ու
սպիտակ — «դառը պտուղ»-ներով, գեղեցիկ ձար-
խոտերով, բարակ, գլավիչ հոտ ունեցող, բայց
խստությամբ ծովող մասրենիներով, կանաչ ու
սասափիկ ալբող յեղինջով և ուրիշ բույսերով, ու

այդ բոլորն այնպես եյին հյուսված բաղեղով ու վայրի գայլուկով ու այնպես խիտ ու իրար մոտ աճած, վոր այդ բոլոր բույսերը մի տեսակ կանաչ պատ եյին կաղմում, վորի միջով չափազանց դժվար եր անց կենալը:

Բայց մի անգամ Ունգարկան իր մոր հետ այդ թավուտում ուղղակի ձեռքերով մի անգղի ճուտ բռնեց:

Յանկանալով բերանը քաղցրացնել թռչունների մանրիկ ճուտերի մասով, վոր այդ թավուտներում շատ են լինում, անգգուշ գիշատիչը այնպես եր խճճվել բույսերի այդ կծիկի մեջ, վոր կենդանի կերպով յերջանիկ Ունգարկայի ձեռքն ընկավ: Ունգարկայի և նրա ընկերների համար այստեղ ել արգելքներ ու խոչընդոտներ չկան:

Կիրգիզաճեռերը համարձակ ու վճռական կերպով ճեղքում են այդ թավուտները և միայն մասրենու խայթոցից ու յեղինջի ալրոցից դադարած, ծիծաղելով կրկնում են՝ ուլբայ, ուլբայ...

Կիրգիզաճեռն այստեղ հաղարձ, մոշ են քաղում: Յերիտասարդ անզդների նման, նրանք այստեղ թռչունների բներ են փնտռում և ձվաներ են հավաքում: Իսկ յեթե փոքրիկ ճուտեր են պատահում, դրանց ել վերցնում են՝ ուտելու համար:

Բայց ահա կիրգիզաճեատերին թփուտներն ել ձանձրացրեցին:

— «Իլեկ հայրա» (գնանք Իլեկի մոտ), — ընկերներին հրաման ե տալիս Ունգարկան: Ու սեյերամը նորից միասին ու ուրախ, իրար սուաջ կտրելով, թռչում ե դեպի զարմանալի քնքուշ ու տաք գետը, վորի մեջ լողանալը մի արտասովոր դուրեկան բան ե:

Աշխատելով իրար առաջ կտրել, կիրգիզաճեատերը վազելիս հանում են իրենց շապիկները, փոխանները ու վազելով ցատկում են ջրի մեջ: Դեղինների նման նրանք յերկար ժամանակ խաղում են ջրում: Յերբ ջուրը ձանձրացնում ե նրանց, նրանք գետից դուրս են գալիս ափի մաքուր, շիկացած, դեղին, ցրվող ավազի վրա, վոր յերբեմն աճյալես ե կեծանում, վոր կիրգիզաճեատերը հենց վոր վոտիկները դիպցնում են, յետ են թռչում ու հետո նորից թաղվում են ավազի մեջ մինչև գլուխները:

Ինչպես ահագնատես հսկաների գլխարկների վրա թառած վոգիներ, դեղին ավազի վրա, ուղիղ մինչև ջուրը տարածվել եյին ցածրիկ, կանաչ, գորշ, լաճատերե կռատուկները:

Ունգարկան ու իր ընկերները կռատուկներին ել հանգիստ չեն թողնում:

Լիառատ տաքանալով ավազի մեջ, Ունգար-

կան անսպասելի կերպով վեր ե թռչում և ա-
րադ վազում ե դեպի կռատուկը: Կռատուկը
պոկում ե և նրանով սկսում ե շփշփացնել ա-
մենքից մոտ յեղող ընկերոջը: Վայրկենապես
վեր են թռչում բոլորը, և սկսվում ե կռատու-
կակռիվը: Հետո նորից ջուրն են թափվում, նո-
րից ավազի մեջ խրվում: Հետո շեյթանների նման
սև տիղմ են քսում իրենց մարմինն, գլուխներն
ու գոտիները զարդարում են կռատուկներով և
յերկար ժամանակ ավազի մեջ վազվզում են ի-
րար յետևից, հալածում են իրար: Իսկ յերբ
հոգնում են, նորից ջուրն են թափվում, ու վեր-
ջապես հազնվում են ու հայդա դեպի փոկուռե-
նիները:

Իլեկի ափով, կաղակների տեղերի նման
տարածվում ե միակերպ, սրածայր սպիտակ ու
մուխ-կանաչ փոկուռիների անտառը, յերիտա-
սարդ ու ծերացած ծառերը իրար հետ խառը:

Ճկուն ու ամուր ձեռքերով Ունգարկան ու
իր ընկերները կոտորում են յերկար ու կարճ
ճյուղեր: Բայց նրանց տաք գլուխների կարծի-
քով դրանք ամենևին ել ճյուղեր չեն, դա ամե-
նևին ել անտառ չե:

Դրանք ձիաներ, մտրակներ ու սրեր են:
Իսկ նրանք իրենք ամենևին ել փոքրիկ կիրգի-
զաճետեր չեն, այլ անհաղթելի ու աներկյուղ

հեծելագործ: Իրենց արագավազ, կանաչ ձիաները թամբելով ու զինվելով տեղերով, սրերով ու մորակներով, Ունգարկայի անհաղթելի զորքը սլանում է տափաստանով, ուր անխնա կերպով իր ճանապարհին վռնչացնում է բոլոր թշնամիներին, թռչնելով նրանց գլուխները. այս ու այն բույսի ծայրերը:

Բայց ահա տափաստանում մի թեթև ըստփեր սահեց: Հով փչեց: Արեգակը գնաց հանգըստանալու, և հաղթական, յերջանիկ հեծելագործը վերադառնում է առևր, ուր նրան սպասում են ծնողները, քնքուշ շները, ծանոթ վոչխարները, ուղտի ճուտերը, փոքրիկ քուռակները, այլև ընթրիքն ու անուշ քունը:

Իսկ առավոտյան ելի նոր հնարքներ, նոր խաղեր ու արշավանքներ...

Այդպես ելին Ունգարկայի ամենավազ վոսկե տարիները...

Ունգարկան դեռ ման գալ չգիտեր, վոր հայրն սկսեց նրան ձի նստել սովորեցնել: Ձին կանգնած է: Հայրը վորդուն նստեցնում է ձիու մեջքին ու իր ձեռքերով բռնում է թանգազին վորդուն: Յեվ ուրախ են, և դուր է գալիս յերկուսին ել: Ու ինքը՝ յորդա ջիւրիկոն ել անչափանսահման բավական կանգնած է ու միայն պոչն է շարժում ու ձանձրացնող ձիաճանճերին քշում:

Հետո հայրն սկսեց Ունգարկային իր հետ ձի նստեցնել, իր առջևը թամբի ծայրին նստեցնում էր և ձախ ձեռքով սանձի հետ նրան ել բռնում:

Ավելի ուշ, Ունգարկան արդեն հոր յետևն էր նստում և ձեռքերով բռնում հոր ջիւղը (շորը), ու այդպես նրանք գնում էին դյուղերը:

Ունգարկան յոթ տարեկան հասակում իսկական իգիթ դարձավ:

Նա ամեն տեսակ ձի նստում էր:

Նա սովորել էր նաև ուղտ հեծնել:

Յերբ առկում ջիւղիթ էին սարքում (ձիարշավ), Ունգարկան իր յորդա ձիով միշտ առաջինն էր գալիս:

Այն ժամանակ Ունգարկայի թեկն մեծ, կարմիր թաշկինակ էին կապում (առաջին մրցանակ) ու Ունգարկան մյուս ձիավորների հետ բերկրանքով դեռ յերկար ժամանակ ձի յեր խաղացնում, վոր դիտում էին բոլորը, ու հրճվում էին հայրն ու մայրը:

Հենց այդ ժամանակ Ունգարկան սովորեց իր հոր ու մոր լավ ոգնականը լինել: Նա գիտեր խնամել անասուններին,—կերակրել, ջուր տալ նրանց: Ուրիշ աշխատանքներ ել գիտեր:

Տափաստանի քամին հիանալի յեր յերգում իր յերկար, միակերպ յերգը:

Զվարթ ծիծաղում եր արևի տակ սպիտակահեր փետրախոտը, շփելով իր յերկար մորթը...

Եւ այլ եր ապրում Ունգարկան, քանի դեռ տափաստանի չար մըրբիկը չեր հասել նրան—չար մըրբիկը, վորի մեջ շեյթանն է գալիս՝ հիվանդություններ ու չարիք հասցնելով կիրգիզներին:

Սե ծաղիկը մի տարվա մեջ գերեզման իջեցրեց առաջ Ունգարկայի մորը, ապա և հորը:

Իննը տարեկան Ունգարկան միանգամայն վորը մնաց: Հորից մնացած տնտեսությունը խորամանկ հորեղբայր Կանալիշկան կարողացավ իր ձեռքն առնել—սեփականացնել: Իսկ Ունգարկան բայդուշ դառնալով, անցավ Իլեկի աջ ափը, և կազակների գյուղում հովիվ դարձավ—վոչխարներ արածեցնելու:

Տափաստանի յերկու բարեկամ ընկերները—անտանելի տոչորոդ արեգակը և ամեն ինչ չորացնող անհանգիստ ու անդադար քամին, վոր տնընդհատ փչում է ամառվա ամբողջ յերկար ուրը և ավազի թմբեր է կազմում—վերջապես հանգստացան:

Արևը մայր մտավ: Քամին հանկարծ լռեց, ինչ-վոր տեղ անհետացավ: Կարծես գետնի տակն անցավ: Կարծես իսկի չեր ել յեղել: Մի-

այն նրա բարեխիղճ աշխատանքի պարզ հետքերը մնացին, այն ե՛ւ աւագի յերկար շերտերը և կարծես իշխանության գալու պատճառով մտքուր տվելած, իստակած ճանապարհը, ուր վոչ մի կեղտ չկար: Բոլոր առարկաները, վոր ցերեկվա շոգից ու տոթից, յերեսին խփող ավազից շնչատ ու մեռած եյին, ուշքի յեն գալիս, շնչում են թեթևացած և ինչացիորեն սկսում են նայել աշխարհին, յերեկոյան հովն առնել:

Գյուղի փողոցում, ուր ցերեկը կարծես կատարյալ մեռելություն եր տիրում, վորովհետև բոլոր տների պատշահաններն ու փեղկերն ել փակած եյին, և վոչվոք չեր ուզում յերևալ, սկսում են կենդանի և առույգ մարդիկ յերևալ:

Հավում ե յերեկոյան խոսակցություն:

— Արդեն ժամանակ ե վոչխարի հոտի գալու,—ասում են հոգատար կազակ-տանտիրուհիները, կանգնելով բացված դռնակների մոտ և նայելով դեպի տափաստանը, վորտեղից պետք ե գա վոչխարների հոտը:

Հոտը դուռս չի յերևում:

Կազակ կանայք զրույց են անում:

— Շուն Ունդարկան լավ հովիվ ե:

— Աղջի, դիտե, թե ինչպես պետք ե տնասուններն արածացնել:

— Սանամայր, հենց ծեգում ե, քշում ե հոտը և ամենքից ելուշ ե բերում:

Տափաստանի կողմը փոշու մի մեծ ամպ
է յերևում և ուղիղ փողոցի ուղղությամբ շարժ-
վում։ Հոտը դալիս ե... Հոտը դալիս ե... Բայց
փոշու ամպի մեջ դեռ վոշինչ չի կարելի ջոկել։

Կանայք ու ղեռահաս յերեխաները, վոր ոգ-
նում են նրանց, հավաքվեցին և ուշադրություն-
ները լարեցին։ Դռնակները լայն բաց արեցին և
նայում են, վորպեսզի իրենց վոչխարներն անց
չկենան։

— Թե չե, հետո վազի՛ր... փնտռի՛ր ուրիշ-
ների բակում։

Փոշու ամպն արդեն մոտեցավ փողոցին, և
այժմ ամեն բան կարելի յե տեսնել։

Վերևում կախված է բարակ, փափուկ փո-
շին, իսկ նրա տակը հաստ, միապաղաղ սլատի
նման առաջ է շարժվում վոչխարների ու այծե-
րի բրդոտ զանգվածը։

Կենդանիներն իրենց տերերից պակաս չեն
հուզվում։ Ինչպես յերևում է, նրանք ել չեն ու-
զում իրենց բակի տեղ ուրիշ բակ ընկնել։

Անվերջ լսվում են զանազան ձայներ։ Պա-
ռավ մաքիներն իրենց գառնուկներին են կան-
չում, մորից յետ միացած գառները խղճալի բա-
յում են։

Ամբողջ փողոցն անդամալար է, իրար անց-
նում։

Կամաց-կամաց փոշու ամպի տակից բրդե զանգվածը բաց դռնակներով սկսում է անցնել բակերը:

Դռնակների մոտ կանգնածները զանազան ձայներով անընդհատ կանչում են.

— Տյո՛ւ... տյո՛ւ... տյո՛ւ... բա՛-բա՛, բա՛... բա՛...

Հոտի առաջից, յերեսը հոտին արած, վոչ-խարճերի անմիտ հոսանքը պահելով, գալիս է արևառ, ամբողջովին փոշեթաթախ Ունգարկան: Նրա հագին շապիկ չկա: Նրա հագին միայն հին, քրքրված, խոշնացած բրդե շալից շալվար կա: Նրա ձախ ձեռքին մի յերկար մահակ կա, վոր նա շարժում է վոչխարների վրա: Աջ ձեռքին՝ մի կարճ ու հաստ կոթով յերկար յերեք արշի-նանոց մտրակ:

Անփորձ մարդը յերեք չի կարող բանեցնել այդպիսի մտրակը:

Ունգարկան շատ վարժ է: Ունգարկան մրտրակի կոթը միքիչ գլխից վեր բարձրացնելով, մտրակին այնպիսի արագ ոձաձև շարժում է տալիս, վոր մտրակն ուժեղ տրաքոց է հանում, վորից հոտը միանգամից խաղաղվում է:

Իսկ անհնազանդ վոչխարին Ունգարկան հեռվից կարող է իր մտրակով հասցնել և լավ ցավեցնել:

Ունգարկալի ուսից կախած է մի հին փո-

շոտ տոպրակ, ուր նա իր հացն է դնում: Գոտուց մի փարչ է կապած՝ ջրի կամ կաթի համար: Գլխարկ չունի: Ահա հովիվ Ունգարկայի ամառային ամբողջ հագուստը:

Ունգարկան ամբողջ փողոցի յերկարությամբ շարունակ սլահում է վոչխարների հորձանքը, մինչև ցրվեն բակերը, ու անդադար կրկնում է.

— Հէ հէ... հը՛ռռ... հէ՛-հէ... (սպասիր, մի շտապիր) Հէ՛-հէ... Դողո՛շ... Շէյթա՛ն...

Ունգարկայի հետ հոտի առջևից հանդիսավոր կերպով քայլում է հանգիստ ու խոհուն նոխազը:

Նրա յերկար, համարյա մինչև գետին հասնող, սպիտակ, խոշոր սև բծերով բուրդը հագուստի յե նման:

Նրա յեղջյուրները յերկար են և յերկու անգամ վոլորված, իսկ մորուքը գյուղական տիրացուի մորուքի յե նման: Նոխազը թափահարում է մորուքը և վոչ մի վոչխարի թույլ չի տալիս առաջ ընկնել կամ շարքից դուրս գալ: Կարգը խանգարելու, շարքից դուրս գալու համար նոխազը հարու յե տալիս յեղջյուրներով:

Բայց Ունգարկայի ամենահուսատու ոգնականը նրա մեծ, չալ վոչխարի շունն էր—կարաշկան: Կարա—կնշանակի նայիր կամ անս:

Ունգարկան այդպիսի անուն եր դրել իր բարեկամ-շանը, վորպեսզի նա անդադար ու արթուն հսկի հոտին և չթողնի, վոր գայլ մոտենա: Ինչպես Ունգարկան ինքը, այնպես ել Կարաշկան ճիշտ ու ազնիվ կերպով կատարում էին իրենց պաշտոնը:

Արդեն յերկրորդ ամառն է՝ նրանք արածեցնում են հոտը, և գայլը չի կարողացել նրանց հոտից մի վոչխար փախցնել:

Դրա համար ել կազակները միակերպ գնահատում էին և Ունգարկային, և Կարաշկային:

Ունգարկան Կարաշկային իր ափից եր բերել: Նա սիրում եր շանը իբրև իր ամենամոտիկն ու հարազատը և յերբեք չեր բաժանվում նրանից:

Ունգարկայի, Կարաշկայի, նոխազ Վասկայի միահամուռ գործակցությամբ, սերերի խմբական կանչով վոչխարները ցրվում են բակերում:

Փոշու ամպը կամաց ու աննկատելի կերպով թագնվեց գիշերային խոացող մթության մեջ:

Շուտով բոլորովին կմթնի:

Յերբ Ունգարկան ու Կարաշկան փողոցում յերկուսով մնացին, Ունգարկան թեթևացած շունչ քաշեց և իր յերկար մտրակը հավաքելով, դիմեց դեպի այն տունը, ուր այսօր պետք է ընթերել:

Այսօր հերթը խոսենով հարուստ կուլակինն էր:

Բակում Ունգարկային հանդիպում է բարձրահասակ, յերիտասարդ գեղեցիկ կազակուհի Պավլովնան—տանտիկինը:

Նա շատ էր հոգնել: Նա տասնհինգ կով պետք է կթի և խոհանոցում ել գործ ունի: Մեծ տնտեսություն ունեն: Պավլովնան հուզվում է: Հազար կտոր պետք է լինի:

Պավլովնան առանց այն ել խոսքի չափը չեր ճանաչում, իսկ փոքրիկ կիրգիզի նկատմամբ՝ ավելի է:

Տան գործի մեջ խեղդվում էր. ու սատանի պես հովվին ել բերեցին:

Ու Ունգարկայի վողջույնին թե՛ «բարև, մորաքույր», Պավլովնան խիստ կերպով գոռաց.

— Ո՞վ է քո մորաքույրն ե... Շանը մեկը... ինչի՞ վոչխարն եսպես շուտ բերիր... Չթողեցիր կովերը կարգին կթեմ... Դե սպասիր, վոր քեզ ուտելու բան տամ... Անյո՛ւտկա... վազիր Պրիտկովնեց տուն: «Կեղտոտ ամանը» բեր և Ունգարկին լափելու բա՛ն տուր,—հրամայեց զայրացած կազակուհին:

Ունգարկան լռում է: Նա վաղուց էր համոզվել, վոր նման դեպքերում և այսպիսի կանանց հետ ամեն մի խոսակցություն լռելուց ավելի վատ է:

Արդեն յերկրորդ տարին ե, փոր Ունգարկան այդ գյուղում փոշխար ե արածեցնում: Նա յուրացրել ե ուսու կազակների բարբառը ե ավելի շատ ուսաներեն, կազակերեն ե խոսում, իր մայրենի բառերն ել խառնելով: Նա վարժվել ե կազակներին:

Կազակները զնահատում եյին նրան, իբրև լավ հովիվ-ստրուկի: Բայց չնայելով այդ բոլորին, Ունգարկան կազակների համար առաջվա նման մնում ե ոտար ե շուն...

Նրա անկեղծ անձնվիրության, նրա բարեխիղճ աշխատանքի համար կազակները կերակրում են նրան առանձին, հատուկ «կեղտոտ ամանից»:

«Կեղտոտ ամանը» Ունգարկայի հետ զբոսնում ե կազակների բակերում: Վորտեղ Ունգարկան, այնտեղ ել—«կեղտոտ ամանը»: Իհարկե, այդ ամանն իրենց մյուս ամանեղենից հեռու եյին պահում:

Նրա սովորական տեղը նստարանի տակի կեղտոտ անկյունն եր, տաշտակի մոտ, ուր աղտոտ ջուր են լցնում: Հարկավոր լեղած դեպքում, յերբ տաշտակում տեղ չի լինում, կազակուհին աղտոտ ջուրը «կեղտոտ ամանի» մեջ ել ե լցնում: Այդ ամանով ել կերակրում են կատվի

դռխերին, շան լակոտներին, խողի ձագերին ու այլն:

Ունդարկան տեսնում է այս բոլորը և ցավ է դրում, բայց գնալու տեղ չունի: Նա բոլորովին միայնակ է: Նա ուրիշ աշխարհ չի ճանաչում: Բացի այդ գյուղից և իրենց աուլից: Վոչ-վոք նրան վոչ մի բան չի պատմում: Ունդարկան այդ գյուղում վորեւ նոր, լավ բան սովորել, իմանալ, վոչվոքից չի կարող:

Հենց վոր Ունդարկան վորեւ լուրջ բանի մասին սկսում է հարցուփորձ անել, բոլորը ծաղրում են նրան:

— Տեսնում ես շանը... ինչեր է խոսում... ի՞նչ է ուզում:

— Քեզ պետք է կնքել, Ունդարկա... Ա՛յ են ժամանակ ամեն բան կիմանա:

— Գնանք մեր մոլլի մոտ... Մեր մոլլան իրեն մեչիղում քեզ կկնքի: Յես կնքահայր կլինեմ, իսկ Պավլոֆնա մորաքույրը՝ կնքամայր: Քեզ համար շալվար, շապիկ կկարենք:

— Են ժամանակ դու շուն չես լինիլ: Են ժամանակ դու մերը կլինես—կնքված կլինես...

Ունդարկան վոչինչ չի հասկանում, վոչ այս տեսակ կատակներից և վոչ ել այս տեսակ լուրջ խոսակցությունից:

Նա դեմ չե ուսաների մեշիդը (յեկեղեցին) գնալու... Նրա խավար ու անհանգիստ միտքը կարծում ե այնտեղ կգտնի դեպի լույսն ու ճշմարտությունը տանող ճանապարհը...

Մեկին հաջողվեց Ունգարկային յեկեղեցի տանել, վոր սաստիկ վրդովեց ու զայրացրեց ծեր կազակներին ու նրանց կանանց:

Սև բզեզը կանգնել եր ուղիղ բեմի առջև: Լուրջ, շատ լուրջ...

Նա իր ածուխ աչքերը հառել եր ուսմ մուլային: Աչք չեր հեռացնում նրանից: Նայում ե, թե ինչ ե անում մուլան, բայց վռչինչ չի հասկանում:

Ունգարկայի հասակի կազակաճեստերը հրում են նրա կողքին, ծիծաղում և շշնջում եյին նրան.

— Կնքվիր, Ունգարկա... կնքվիր...

Ունգարկան քարացած, լուրջ, խիստ ու առանց վորևե շարժում անելու կանգնած եր:

Բարեհոգի ծեր կազակները նայում են Ունգարկային և մտածում իրենք իրենց.

— Տես ե, շունը վորտեղ ե յեկել: Կարելի չե, ճիշտ վոր, կնքվի...

— Նս ի՞նչ ե, աղջի, տերտերն ինչի՞ յե ես

անկրօն մուսուլմանին յեկեղեցի թողել,— շնչում են յեկեղեցում հարևանուհիները:

— Միայն բարի մարդկանց մեղքի մեջ ե պցում:

— Պետք ե քեզ ամուսնացնել, Ունգարկա: Են ժամանակ շուտ-շուտ արադ կխմենք...

Այս եյին կազակների կատակով ու լուրջ խոսակցությունները շուն-Ունգարկայի հետ:

Յեւ Ունգարկան առաջիկա պես մենակ եր. նրա ընկերներն եյին միայն Կարաշկան, Նոխազ Վասկան և «Կեղտոտ ամանը»...

«Կեղտոտ ամանից» ընթրելով, Ունգարկան ու Կարաշկան գնացին ծածկի տակ քնելու: Հոգնած Ունգարկան թրմփալով ընկնում ե թարմ խոտի վրա: Կարաշկան կուչ ե դալիս նրա կողքին:

Ունգարկան յերկար ժամանակ հիանում ե քնքուշ թավիշ յերկնքով և պայծառ, փայլփլուն աստղերով, վորոնք կարծես փորձում են Ունգարկայի հարցերին մի բան ասել: Բայց ե՛հ, նրանց պատասխանը շուտ չի հասնիլ Ունգարկային:

Յերկրի վրա նա ավելի շուտ կստանա իր հարցերի պատասխանը՝

— Թե ինքն ինչո՞ւ յե մենակ: Ինքն ինչո՞ւ

յե շուն: Ինչո՞ւ յեն նրան «կեղտոտ աւանից»
կերակրում, ինչո՞ւ յե ինքը բայդուշ:

Կարաշկան քնի մեջ վեր ե թռչում, Ուն-
գարկան շոյում ե նրան:

Անբաժան բարեկամների քունը կարճ ե:
Հենց վոր առաջին արծաթե շերտը փայլում ե
արեւելքում, Ունգարկան ու Կարաշկան վոտքի
վրա յեն: Առավոտյան թարմ ողից կծկվում են
նրանք:

Կարաշկան, մեջքը սաստիկ կռացնելով,
քաղցրությամբ ձգվում ե իր ամուր վոտքերի
վրա, քաղցր քնից հետո ամբողջ յերախով հորան-
շում ե և ուզում ե լիզել Ունգարկային:

Յերերուն սանդուխքով իջնում ե Ունգար-
կան: Կարաշկան մի վոստյունով կանգնում ե
գետնին: Կազակուհին Ունգարկային մի բոքոն ե
տալիս, պաքսիմատ ե լցնում նրա տոպրակը,
խսկ նրա փարչը քամած կամ թթված կաթն ե
լցնում:

Յերեկվա պես Ունգարկան կատարելապես
զինված ե,—մտրակը, մահակը ձեռքին են, տոպ-
րակն ու փարչը վրան:

Ամբողջ հոտը փողոցում հավաքելով՝ Ուն-
գարկան մինչև արևի դուրս գալը քշում ե գյու-
ղից դուրս, զովացած, գիշերը ցողով թարմա-

ցած ավազի վրայով—դեպի ընդարձակ, զմբուխ-
տե տափաստանը:

Տափաստանում Ունգարկայի գլխավոր հոգան
ե,—լավ կշտացնել վոչխարներին և թույլ չտալ,
վոր դայլը վոչխար խեղդի:

Իսկ յեթե վոչխարներից մեկը գառն է
ծնում, հա պետք է շալակած տուն բերի:

Այսպես և անցնում գյուղում Ունգարկայի
հովվական կյանքը:

Գալիս է առաջին ձյունը...

Տափաստանն սպիտակ ծածկոց է հագնում:
ել ճանաչել չի լինիլ տափաստանը: Այնտեղ ա-
մեն բան փոխվել է: Նոր կյանք է սկսվում:
Ձմեռն է գալիս:

Հոտն ել դաշտը չեն քշում: Վերջացավ հաև
Ունգարկայի հովվական աշխատանքը—մինչև
դարուն:

Վորեւ հարուստ կազակ ձմեռն Ունգարկա-
յին սիրով վարձում է իր «անասունները պահե-
լու» ախոռներում (տներից առանձին անասուն-
ների բակում):

— Եսպիսի բալիշկին (յերեխային) վարձե-
լը ձեռնառու յե,—խորհրդակցում է կազակն իր
հնոջ հետ:

Նա աշխատասեր յերեխա յե... Շատ չնչին վարձ կարելի յե տալ... Մի հին շոր կտանք, մի խալաթ, մի վորևե գլխարկ, մի գույդ մաշված բրդե ձեռնոցներ, մի վորևե հասարակ կտորից շապիկ ու փոխան...

— Դե ինչ խոսք...— ինքնաբավական ու տափակ համաձայնում ե գեր կազակուհին:

— Իսկ ուտելիքի վերաբերմամբ կիրդիդ յերեխային պահելը քեզ համար շատ ավելի հեշտ կլինի, քան թե ուտին...

— Ռուսը միշտ պետք ե լավ ու վատ ա-նի և չհավանի... Իսկ ես շունը... Ինչ տաս, կուտի:

Թված այս կարողության, վոր տրվում ե Ունգարկային միայն ձմեռը և այն ել մինչև այն ժամանակ, յերբ նա «պահում ե» անասուն-ներին, կազակը համաձայն ե ելի ավելացնել մի բան:

— Ե՛, դե, յեթե սաստիկ ցուրտ կլինի, կարելի յե մի մաշված մուշտակ ու մի վորևե քեչե վոտնաման ել տալ...

Այս պայմաններով, տասը մանեթ ել վրան ավելացրած, Ունգարկան վարձվում ե մասնա-վոր մարդու մոտ աշխատելու:

Ձմեռն Ունգարկան ու Կարաչկան տեղա-վորվում են հարուստ կազակի ախոռների մոտ յեղած գետնափոր խրճիթում:

Ու ելի, ամառվա նման, շատ վաղ առավոտից մինչև ուշ գիշեր, Ունգարկան զբաղված է անասուններին պահելով:

Որական յերեք անգամ անասուններին կեր պետք է տալ: Յերեք անգամ՝ անասուններին պետք է քշել Իլեկ—ջուր տալու:

Պետք է բակը մաքրել. պետք է անցքերը մաքրել: Պետք է չառել գետնափորի ոջախը, փորպեսզի փոքրիկ ու քնքուշ գառները չսառչեն, և փորպեսզի ինքն ել տաք քնի խոնավ, կեղտոտ ու հոտած գետնափորում:

Ու այս բոլորն Ունգարկան կատարում է բարեխղճորեն: Իսկ մշտական մտածմունքներն առաջվա նման նրան հանգիստ չեն տալիս: Նրա մտածմունքներն ել ավելի լարված ու անհանգիստ են, փորովհետև աչքաբաց Ունգարկան սկսել է նկատել, փոր գյուղում ինչ-փոր շարժում կա:

Յերիտասարդ ու ծեր կազակներն սկսել եյին ավելի հաճախ ու ավելի խիստ հայոցել միմյանց: Սկսեցին Ունգարկայի աղանջին հասնել բոլորովին նոր, գյուղում յերբեք չլսված խոսքեր: Կազակներն սկսել եյին իբար հետ ավելի հաճախ հիշել սպիտակներին, կարմիրբաշկիկներին: Յերիտասարդ կազակները կարմիր-

ների կողմն եյին, ծերերը՝ սպիտակների: Ծերերի և յերիտասարդների մեջ բանն սկսեց կռվի հասնել: Ծերերն սկսեցին ավելի ու ավելի հաճախ անիծել յերիտասարդներին: Սպառնում եյին հողից զրկել նրանց: Յերիտասարդներն այդ բաներից չեյին վախենում: Պինդ կանգնած եյին իրենց ասածին, և սպասում եյին միայն մի բանի, թե յերբ կգան կարմիրները...

Ունգարկան դեռ վոչինչ չգիտեր ու վոչինչ չեր հասկանում, բայց նա ել հաստատապես վո-վոշել եր սպասել կարմիրների գալուն, իր սրբ-տում գուշակելով և հույս ունենալով, վոր կար-միրներն ամեն բան կբացատրեն նրան: Բայց Ունգարկային վիճակված չեր տեսնել կարմիր-ների գալը—կազակների գյուղը:

Կարմիրների գալուց քիչ առաջ Ունգար-կան տիֆով հիվանդացավ և այժմ բոլորովին անտեր՝ պառկած եր գետնափորում ոջախի մոտ անկյունում, ինչ-վոր կեղտոտ լաթերի վրա: Միայն Կարաշկան եր, վոր չեր հեռանում նրա-նից—ախոռից ու գետնափորից: Անասուններին արդեն ուրիշ բանվոր եր հսկում: Կազակը գրծ-դոհ եր, վոր Ունգարկան հիվանդացել ե, տան-տիկինը խղճալով ուտելու մի բան եր ուզար-կում հիվանդին: Ունգարկան ուտել չեր կարող:

Յերբ առաջին անգամ կարմիրները գյուղը

մտան, Ունգարկային գետնափորում գառանցելիս դտան: Կարմիրները մյուս հիվանդ յերեխաների հետ Ունգարկային ել վերցրին և ուղարկեցին ամենամոտ նահանգական հիվանդանոցը...

Ճգնաժամը բարեհաջող անցավ: Առաջին բուպեն և... Ունգարկան աչքերը բաց պառկած է: Զարմացած այս ու այն կողմն և նայում: Անվրաստան ու թույլ, նիհարած ու սպիտակած ձեռքով շոշափում և մահճակալը, ինքն իրեն... Կարծես թե ուզում և համոզվել, թե եդ ի՞նքն և, թե ինքը չե... Վոչինչ չի կարողանում հասկանալ... «Բիլմայ... բիլմայ... բիլմայ...» (չգիտեմ, չեմ հասկանում), կամաց շշնջում եր նա չորացած շրթունքներով: Յերբեք Ունգարկան վոչ մի այդպիսի բան չեր տեսել իր կյանքում, նույն իսկ յերագում: Սպիտակ, մեծ, բարձր լուսավոր սենյակ եր: Իրեն Ունգարկայի հագին այնպիսի սպիտակ ու մաքուր սպիտակեղեն կար, վոր նա չեր հագել նույնիսկ այն ժամանակ, յերբ դեռ կենդանի յեր նրա սիրելի անան... Նա պառկած եր սպիտակ, մաքուր մահճակալի վրա:

Նրա կողքին, ելի այդպիսի մահճակալների վրա պառկած են ելի շատ բալիշիկներ - ուռններ, կազակներ և ելի ուրիշ նոր ազգի յերեխաներ, վորոնց Ունգարկան չեր պատահել իր ստափաստանում:

Պառկած ե Ունգարկան, թագ ե կացել, չի շարժվում ու լարված մտածում ե. «Ես ով ե ես բոլորը իրեն համար արել... Ու դեռ ելի ի՞նչ պետք ե լինի»:

Գլխին սպիտակ թաշկինակ կապած, սպիտակ գոգնոցավոր մի հանգիստ ու բարի մորաքույր մոտենում ե Ունգարկային: Փափուկ, քնքուշ ձեռքով, ինչպես իր հարազատ անան, շոյում ե նա Ունգարկայի չոր, սև գլուխը և ուրախ ու սիրով ասում ե.

— Վոչինչ... վոչինչ, սպաս... Այժմ ամեն ինչ լավ ե... Շուտով բոլորովին կառողջանաս...

Հետո Ունգարկային մոտենում են ինչ-վոր քեռիներ, ելի սպիտակ շորերով ու աչքներին ակնոցներ: Ձեռնահարում են Ունգարկային ամեն կողմից, ինչպես նրա աթան ձեռնահարում եր ձի կամ կով գնելիս: Քնքուշ ու բարի նայում են նրան: Ձեռք են տալիս, հետո թխկացնում են փորին կամ մեջքին շատ կամաց-կամաց... Ծիծաղում են... Ասում են.

— Կեցցես, իզիթ... Շուտով բոլորովին կառողջանաս և դուրս կգաս հիվանդանոցից:

Իսկապես Ունգարկան շուտով լավացավ: Ու նա՞ դեռ հիվանդանոցից դուրս չեր յեկել,

յերբ մինչ այդ նրա համար անհասկանալի շատ բան եր բացվել, պարզվել:

Հիվանդանոցում նա արդեն վոչվոքից չեր լսում «շուն» խոսքը: Այժմ նա արդեն ուտում և խմում եր նույնը, ինչ վոր մյուսները և բոլորովին նույն տեսակ ամաններից, ինչ վոր մյուսները:

Ունդարկային բոլորն ել այլ կերպ չեյին տսում, քան իր իսկական անունը—Ունդար: Հետը խոսելիս հաճախ ընկեր խոսքն ել ավելացնում եյին:

Նրա բոլոր հարցերին, ինչքան ել վոր տարորինակ կամ նույնիսկ վայրենի լինեյին, միշտ Ունդարկային մանրամասն բացատրություններ եյին տալիս: Վոչվոքի մտքով չեր անցնում ծաղրել տափաստանի վայրենի յերեխային, վոր առաջին անգամն եր տեսնում աշխարհը:

Ունդարկան քաղաքի տների մասին վոչ մի հասկացողություն չուներ: Հիվանդանոցի պատուհանից առաջին անգամ յերկհարկանի տուն տեսնելով՝ հիացած աղաղակեց.

— Տես... տես... տան վրա տուն կա...

Որեցոր աճում եր Ունդարկայի գիտակցությունը: Շատ բան, վոր առաջ անհասկանալի

եյին նրան, այժմ պարզվում եյին: Նա իմացավ, թե ինչպես և ում շնորհիվ և նա ընկել հիվան-, դանոց ու կենդանի մնացել: Ունգարկան անասու- լի չափով շնորհակալ եր իրեն փրկողներէց ու միայն ավստոսում ու վշտանում եր, վոր նրանք Կարաշկային ել չեն վերցրել:

— Կարաշկան ջեկ (Կարաշկան չկա)... — վըշ- տանում եր Ունգարկոն:

Նա անսահմանորեն ցանկանում եր իր կյան- քին ու յերջանկությանը բախապակից անել Կա- րաշկային:

Իր մանկական ու նախնական ամբողջ եյությամբ Ունգարկան զգում եր, վոր վերջի- վերջո նա այն մարդկանց մոտ և ընկել, վորոնց կարոտում եր նրա մանկական սիրտը սափաս- տանում և գյուղում:

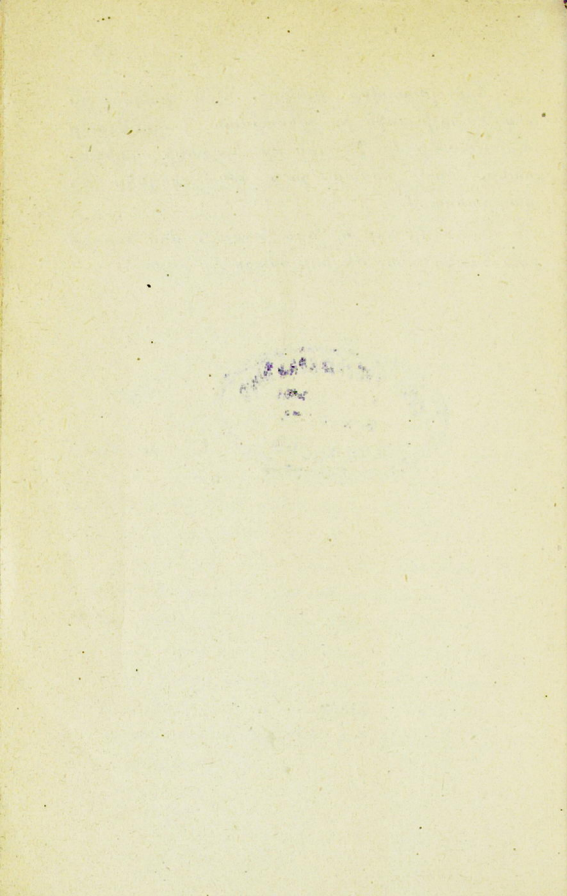
Ունգարկան այժմ հաստատ համոզված եր, վոր նա ամենախսկական տեղումն և, և վոր նրա կյանքը սրանից հետո այլ կերպ կընթանա:

Նրա հարուստ յերեակայությունը նորից սկսեց ցնորքներ հնարել, ինչպես մի ժամանակ աուլում իր մանկության վոսկե տարիներին — իսկ սիրտն սկսեց բաբախել բոլորին յերջանկաց- նելու ցանկությամբ...

Նոր, լուսավոր կյանքը, վոր բացվել էր
Ունդարկայի առջև իր անսահման խորությամբ
ու լայնությամբ, ինչպես իր հայրենի տափաս-
տանը,—նրա համար շատ անակնկալներ էր
պատրաստում...

Ամեն մի նոր օր նրա համար, վոր նոր էր
լան հասկանում, մի նոր հրաշք էր բերում:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԳԻՏԱԿԱՆ
ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԳԱՍ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0045501

9172 10 40764

[104.]

567
A I
8496

В. Покровский

Унгарка